

לבנינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקיז

ט"ז בכסלו תשפ"ה
פרשת "וישב"

"אהבה רבה אהבתנו"

מבט אמוני על להיט השנה

"ה' דבר טוב על ישראל"

"כי אל דעות ה'"

איני יודע מתי בדיוק שיר זה נכתב ועל ידי מי, אולם סוף סוף השיר התפרסם דווקא בשנת מלחמה, שהייתה גם שנה של הארת

פנים גדולה מאת הקב"ה כלפי עם ישראל. לא להתבלבל - מחד

גיסא, אנחנו כואבים את כאב

משפחות הנופלים, הפצועים

והחטופים, נושאים איתן בעול

ואיננו מפסיקים להתפלל

"אבינו מלכנו". אולם, מאידך

גיסא, אנו מבחינים בבהירות ביד

ה' המלווה אותנו. איש לא דמין

שבחלוף רק מעט יותר משנה מפרוץ המלחמה

תהיה מדינת ישראל במצב איתן שכזה, כאשר

רבים מהאויבים שסביבנו הוכו מכה ניצחת וחלקם

הושמדו כמעט כליל.

התפרסם לאחרונה, שצה"ל נערך לשהייה בחורף

בשטח סוריה וגם סולל כבישי ענק ברצועת עזה.

כמה בכינו כשהרסו את הבתים והכבישים של גוש

קטיף, כמה ביקשנו והתפללנו! והנה, ריבונו של

עולם סובב את המציאות כך שצה"ל יאחז שם

מחדש. וכי בסופו של דבר לא יחזרו להתיישב

הזדמן לי לשאול היום מספר שמיניסטים מהו השיר הכי מושר כיום במדינה. מיד הם אמרו: "כי ה' יתברך תמיד אוהב אותי, ותמיד

יהיה לי רק טוב". שיר זה נפוץ

בכל החוגים, גם אצל

'חילונים'. נאמר לי שישנם

בתי ספר בתל אביב שזו

מנגינת הצלצול שלהם.

מצד שני, שמעתי שהשיר

עורר פולמוס, וברצוני

להתייחס לכך מבחינה אמונית.

לפני שניכנס לעצם הדיון, אקדים

שזהו דבר נפלא ששיר מעין זה נהיה כה פופולארי

דווקא בתקופה זו בה אנו מצויים במדינת ישראל.

אין מקריות בדבר, כך התגלגל מידיו של הקב"ה

שמכוון את העולם. הרב זצ"ל כותב באחת

מאגרותיו¹ שהגילויים המדעיים מתגלים לפי

הנצרך לעולם, וכך גם לגבי התגלותם של עניינים

רוחניים.

**הדבר הבטוח הוא -
שהקב"ה
אוהב אותנו מאוד**

¹ אגרות הראיה, אגרת צא, עמוד קו: "שיש משקל מיוחד לכל רעיון ומחשבה לזמן לידתו ופעולתו, באין שום מקרה והזדמנות בלתי-מכוונת כלל... כן הדבר נהוג ג"כ ביחש הרוחניות".

אדם המדבר ושר כך. כאשר שרים על כך ש”ה’ תמיד אוהב אותי”, על יחס האהבה המתמיד שבין הקב”ה לעם ישראל, המסר חודר ללב וזה נפלא.

מעלה נוספת וחשובה יש לשיר זה, בכך שהוא מרים את רוח העם. זהו דבר משמעותי מאוד. הרי לא הטנקים והרובים מנצחים במלחמה, כי אם רוח האומה.

גם ילדי ‘כוח קפלן’ הולכים לבית הספר, וכאשר הם יוצאים להפסקה נשמע השיר: ”כי ה’ יתברך תמיד אוהב אותי”. אחרי הלימודים, הילד שב לביתו, מפזם את השיר ומשמיע אותו בבית במערכת השמע. כך קורה שאימו הולכת להפגנות המחאה בערבים, וכאשר היא חוזרת לביתה היא שומעת: ”ה’ יתברך תמיד אוהב אותי”. זהו דבר נפלא!

”כָּל הַמִּיחָדִּים לָהּ”

נתייחס כעת לעצם השאלה, שהלוא כבני תורה וכתלמידי חכמים אנו רגילים לחדד את התובנות וההתהוות. ביום שישי הקרוב יחול יום השנה של הרב משה צבי נריה זצ”ל, המכונה ‘אבי דור הכיפות הסרוגות’. הרב נריה טבע מושג: ‘הטשטוש המבורך’. כוונתו הייתה שלעיתים רצוי לטשטש הבדלים, כגון: בין חרדים לציונים, כדי להפיק דברים טובים יחד. כיום, איננו דוגלים בישיבה בגישה זו ומקפידים לחנך בדרך ברורה וסלולה. אנו סוברים שבדור הזה הטשטוש איננו מתאים.

עם זאת, ודאי שיש צד כזה בעבודת ה’, וכאשר רוצים ליצור משפחה נכון יותר להימנע מלחדד את ההבדלים והפערים. לפעמים הנכון לא לחדד מחלוקות ולפעול לאור הכתוב³: **”הָאֱמֶת וְהַשְׁלֹמֹם אֶהְיֶה”**.

לפני שנים רבות שמעתי ממו”ר הרב אביגדר נבנצל שליט”א ביאור לפסוק זה: בית ראשון עמד על השלום, ולכן כולם היו מחוברים יחד והגיעו לעבודה זרה, לגילוי עריות ולשפיכות דמים. בית שני עמד על האמת, כפי שמתאר הנצי”ב בהקדמתו

שם! מי שחושב אחרת הוא הנאיבי, הרי וודאי שברבות הימים עם ישראל יחזור לגור שם. ייתכן שאף חלק מהיושבים כאן כבר יקימו שם משפחות.

בנוסף לכך, לאחרונה פורסם מחקר שנערך בארץ ומצביע על כך שדווקא בשנה זו חלה עלייה עצומה בעם ישראל בנוגע לאמונה בקב”ה. זהו דבר מדהים! הרי היינו מצפים שיקרה להפך, בשל הייסורים הקשים שחווינו בשנה זו.

חיילים רבים החלו להניח תפילין בתקופה זו. למשל, הרב הלר סיפר לנו על חייל שניצל ומאז החל להניח תפילין. הבוקר ניגש אליי אברך מהישיבה ושאל אם להצטרף לפרויקט בו ישיבה אמריקאית, שכבר חילקה שמונת אלפים זוגות תפילין לחיילים, מעוניינת כעת לצאת לשלב נוסף בטיפול בנפגעי המלחמה.

”אֶהְיֶה אוֹתְנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ”

והנה דבר חדש אירע - יהודים שרים על הקב”ה: ”ה’ יתברך תמיד אוהב אותי”.

רבנו הרב צבי יהודה זצ”ל מבאר בשיחתו על פרשת ‘וישב’ את עומקה של מחלוקת האחים. בתוך דבריו הוא מביא שהרב זצ”ל הצביע על יסוד חשוב: כשהם הגיעו לארץ היחס ליהדות ולתורה היה בבזז ובלעג, אך עם השנים התחלף היחס לשנאה. אמר הרב זצ”ל ש”שנאה היא פרוזדור לאהבה”, מפני שהיא מורה על כך שיש התייחסות². אומנם, זהו עדיין לא היחס הראוי והנכון, אבל בסופו של דבר - מתייחסים. השנאה מורה שיש קשר כלשהו, ולא רק התעלמות ואדישות.

עצם יצירת הקשר היא המשמעותית. לכן, בין אם השרים את השיר מבינים ובין אם לא, בין אם המילים מדויקות ובין אם לא, בסופו של דבר יהודים שרים על ”ה’ יתברך” מתוך יחס מלא אהבה והערצה לקודש. זה מזכיר לי את הכינוי בו אבי ז”ל היה מכנה את הקב”ה ביידיש: ‘טאטע זיסער’ - אבא מתוק. זהו ביטוי של ‘יהודים של פעם’, ביטוי המשדר הרבה חום וקרבה. כמה אהבת ה’ מרגיש

² שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, פרשת וישב, סדרה א, פסקה 11, עמודים 325-326

³ זכריה, פרק ח, פסוק יט

הקדוש נכתב⁸: "אֶלְמָלִי הוּא יִדְעִין בְּנֵי נֶשָׁא
רְחִימוּתָא דְרַחֲמִים קב"ה לְיִשְׂרָאֵל- הוּא שְׂאֲגִין
כְּכַפְרִיָּא לְמַרְדֵּי אֲבֹתֵיהֶּ". פעם אמר לי רבנו הגדול
הרב יעקב כ"ץ שליט"א: "ה' אוהב אותך יותר ממה
שאתה אוהב את עצמך"⁹. לא תמיד אנו אכן חשים
זאת, אך עלינו להאמין בכך מאוד.

"וְהַבּוֹשֶׁת בָּהּ חֶסֶד יְסוּכְכֶנּוּ"

ישנם כאלה שמפריעות להם מילות השיר: "ותמיד
יהיה לי רק טוב" - וכי מי אמר שאכן תמיד יהיה לי
רק טוב? שאלה זו נוגעת בסוגייה עמוקה בתורת
האמונה והביטחון המטרידה אותי שנים ארוכות,
וניגע בה בקצרה.

בספרו המופלא 'אמונה ובטחון' כתב ה'חזון
איש'¹⁰: "טעות ישנה נתאזרחה בלב רבים במושג
הבטחון. שם בטחון... נסתובבה במושג חובה
להאמין בכל מקרה... כי בטח יהיה הטוב". ה'חזון
איש' טוען שלא ניתן להניח ש"יהיה טוב" בלי
נבואה מפורשת על כך. הלוא איש אינו מה יתרחש
בעתיד.

על דברים אלו ניטש פולמוס גדול שהזמן לא
מאפשר להתעמק בו. יש אף הטוענים כי את
הדברים הללו כתב ה'חזון איש' בצעירותו ולאחר
מכן חזר בו. אחרים מסבירים שדברי ה'חזון איש'
נאמרו רק מבחינה חינוכית, כי לפעמים ייתכן
שיקרה ה'לא טוב' שהאדם חש מפניו, וכתוצאה
מכך הוא עלול לאבד את בטחונו¹¹.

זוהי אכן סוגיה עמוקה ורחבה הדורשת לימוד רב,
אולם על כל פנים מבואר בספרים שביכולת האדם
להביא לכך שתחול עליו הנהגה אלוקית של חסד,
כפי מה שהוא ייתן לה את האפשרות לכך.

לספר 'בראשית' שהם חשדו במי שאינו כמותם
והגיעו לשנאה. גם הליכה אחר האמת 'עד הסוף'
היא לפעמים מסוכנת. בית שלישי, אומר הרב
נבנצל, ייבנה על האיזון הנכון בין שני הערכים
הללו - לעמוד על האמת עם שמירת השלום,
ככתוב: "וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה". אכן, לעיתים גם
משלמים על כך מחירים.

בהיותי בשיעור א' שאלתי את רבנו הרב צבי יהודה
זצ"ל מהי אמת-המידה לקבוע מיהו גדול הדור?
כיצד אנו יודעים לשקול גדלות של תורה? השיב לי
הרב צבי יהודה כי דבר ראשון יש לבחון אם
מתקיימת באותו אדם אמת חז"ל⁴: "תלמיד
חכמים מרבים שלום בעולם". המפתח בעיניו היה
האהבה והשלום. תמיד נהג הרב צבי יהודה
להדגיש כי יש לפעול לאור שני הערכים: אהבה
ואמונה⁵.

דומני כי לאור הגדרה זו יש לפעול המרחב
הציבורי.

כעת ברצוני לברר בסייעתא דשמיא את השאלה
ביסודיות, מבלי לטשטש.

"אֶהְיֶה לָרֶבָּה אֶהְיֶהנוּ אָמֵר ה'"

קריאת שמע מבטאת את אהבת ישראל לקב"ה עד
כדי מסירות נפש. מובא בספרי העבודה שכשאדם
אומר 'שמע ישראל' עליו לחשוב שהוא אוהב את
ה' 'עד הסוף' ואם הדבר נחוץ הוא מוכן לקפוץ
לאש בשביל קידוש השם⁶, בבחינת "וּבְכָל נִפְשֶׁךָ"⁷.
טרם קריאת שמע, אנו מציגים את הצד השני של
המטבע ואומרים: "אֶהְיֶה עוֹלָם (או אֶהְיֶה רַבָּה)"
אֶהְיֶהנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ". ודאי שה' אוהב אותנו. ב'זוהר'

⁴ ברכות, דף סד, עמוד א

⁵ עין אורות, אורות התחייה, פרק יז

⁶ עין צעטיל קטן (לר"א מלי'נסק), אותיות א-ב: "יהיה מהרהר
במצות עשה זו של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' (ויקרא כב, לב) וידמה
בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו... והוא
בשביל קדושת הש"י... מפיל את עצמו להאש... בפסוק א' של ק"ש...
יהרהר כנ"ל. ועוד יכין, אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עינים
קשים... להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו
ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל, ובזה יצא ידי חיוב ק"ש
ותפלה כדיו".

⁷ דברים, פרק ו, פסוק ה

⁸ זוהר, שמות, דף ה, עמוד ב - "אם בני אדם היו יודעים האהבה
שאוהב הקדוש ברוך הוא לישראל, היו שואגים כאריות לרדוף אחריו
להתדבק בו" (פירוש הסולם).

⁹ עין חובת הלבבות, פתיחה לשער הבטחון: "כי הבורא יתברך מתקן
ענינו יותר ממנו ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו"; שמירת
הלשון, שער הזכירה, פרק ב: "כידוע דהקב"ה אוהב לאדם יותר
משהאדם אוהב את עצמו"

¹⁰ פרק ב, אות א

¹¹ עין אוצרות המוסר, חלק א, עמודים 325-329

את הטוב בכל מצב הוא מאפשר לריבוננו של עולם לעשות לו את הטוב¹⁶. המגיד ממזריץ' אמר שאדם שמידבק בדין - מביא עליו את הדין, וזוהי להפך¹⁷. עד היום עולה בזיכרוני קולו של המגיד שלי כשנכנסנו למארב בקרב סולטן יעקוב שאמר את הפסוק באיוב¹⁸: **”אֲשֶׁר יִגְרֹתִי יָבֵא לִי”**.

מבט כזה על המציאות דורש עבודה אמונית גדולה מאוד, המביאה למדרגה עמוקה מאוד של עבודת ה', המתוארת בקטע המפורסם מדברי נפש החיים¹⁹, שאני רגיל לאומרו לחיילים הלוחמים. הלוא באמת **”אין עוד מלבדו”**, אין שום כוח בעולם הפועל בלעדיו.

אומנם יש התולים את הבדלי הגישות הללו במחלוקת שבין ה'חזן איש' לחסידות, אך אני הקטן סבור שזו אינה מחלוקת אלא שההדרגה תלויה במדרגה הרוחנית. על כן, זו עבודה גדולה המצריכה בדור גדול כשלנו ליבון ולימוד מעמיק, שאינו מסתפק בשמיעת שיחה קצרה בנושא.

”דַּע אֶת אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וְעַבְדֵהוּ”

ייתכן שזוהי כוונתו של מחבר השיר האמור. אולם, גם אם יסודו בטעות דומני שהתועלת מרובה עליה, ובפרט בדורנו, בו יש חשיבות מרובה לזכור כל העת שהקב"ה אוהב אותנו. במקומות רבים כתב הרב זצ"ל שדורנו מותאם לתשובה מאהבה עמוקה²⁰. עלינו ללמוד ולהעמיק בסוגייה זו, ולא להישאר ברמה של ילד ששומע את השיר. אהבה שכזו לא תצמח ללא השקעה והעמקה. מו"ר הרב

¹⁶ פרק מז: "ותקות החדש היא היותר משובחת שבכולן, אלא שאין המקור בטוח כל כך שינתן לו כלבבו כל אשר תשאל נפשו, כי להיותו משער בעצמו שאינו במדרגה שיעשה עמו חסד חנם, חושב שלא ירצה האדון לתת את שאלתו, ובעבור זה אינו מקוה כראוי, **שאם היה מקוה כראוי לא היתה החדש נמנעת מצד השם יתברך, כי תמיד הוא רוצה להשפיע למקוה כראוי**".

¹⁷ תורת המגיד, עמוד לב, ד"ה והבוטח: "וכשהוא להיפך, שהוא מתירא תמיד ממדת הדין ומהעונש, אז הוא מדבק את עצמו בדינים... שבכל מקום שאדם חושב - שם הוא מתדבק, ואם מחשב בדין הוא מתדבק בדין, **וכשהוא בוטח בחסד שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנו**".

¹⁸ פרק ג, פסוק כה

¹⁹ שער ג, פרק יב: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל - כשהאדם קובע בלבו לאמר: הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם".

²⁰ עיין למשל מקבי הצאן, מאמר הדור, עמוד קיא

אם כן, האמירה **”יהיה טוב”** אינה מסתכמת בדברים מן השפה ולחוץ. **מפורסמת אמרתו של האדמו"ר השלישי לבית חב"ד**, בעל ה'צמח צדק¹²: **”טראכט גוט וועט זיין גוט”** - **תחשוב טוב יהיה טוב**. ביטוי זה מזכיר את התיאוריות הדוגלות בחשיבה חיובית.

ניתן אפוא לפרש בצורה הפשוטה שהכוונה בשיר היא ל'טוב' במובן המוחלט. קיים גם מובן של טוב שהוא מעין רבנו יונה ב'שערי תשובה', המצביע על כך שישנן שש דרכים שביכולתן לעורר את האדם לתקן את חייו, ואחת מהן היא ייסורים. אומר על כך רבנו יונה¹³: **”וכאשר יקבל האדם את מוסר השם, ויטיב דרכיו ומעלליו ראוי לו שישמח ביסוריו, לפי שהועילוהו תועלות נשגבות, ויש לו להודות לשם יתעלה עליהם כמו על שאר ההצלחות”**. היינו שגם הרע מוביל לטוב, וגם על כך יש להודות, משום ש**”כל דעביד רחמנא לטב עביד”**¹⁴.

בנוסף לכך, כאשר אדם בוטח בטוב ה' בצורה שלימה זוהי עבודה גדולה מאוד. בכך הוא גורם ומאפשר לריבוננו של עולם להיטיב עימו. אם הוא אינו עושה כך, הרי שכביכול הוא מגביל את יד ה'. על מעין זאת כתב הרב זצ"ל באגרת שיש **”לגעור בקטני-אמנה המגבילים את יד ד' דווקא על פי אותם הציורים הנדמים להם בדמיונם”**¹⁵. אני יכול לדמיין שמדינת ישראל תהיה שלימות הגאולה והרב נבנצל יהיה ראש הממשלה, שיתקעו בשופרות ברחובות והגברים והנשים ילכו בצדדים נפרדים. דמיוני הפורה יכול לשאת את כל העולה על רוחי, אבל הקב"ה אינו צריך לציית לי! הוא אינו 'עובד' אצלי! עלינו לחדול מלהיות קטני אמונה הדואגים לסדר לקב"ה את הדרך כיצד לנהל אותנו. הוא לבדו בוחר כיצד להנהיג את המציאות.

בעל 'ספר העיקרים', רבי יוסף אלבו, כותב שבכך שהאדם מאמין באמת שהקב"ה מסוגל להביא לו

¹² מובא באגרות קודש-הריי"ץ, חלק ז, אגרת א'תתקצ

¹³ שערי תשובה, שער ב, אות ד

¹⁴ ברכות, דף ס, עמוד ב

¹⁵ אגרות הראיה, אגרת קיב, עמוד קמב

הדרי זצ"ל היה מדגיש שהרמב"ם, 'הרציונליסט הגדול' בלשונו, כתב בהלכות תשובה²¹: **"אינו אוהב הקדוש ברוך הוא אלא בדעת שידעהו"**, בבחינת **"דַע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדֵהוּ"**²². מכל מקום הדבר הבטוח הוא - שהקב"ה אוהב אותנו מאוד. לדעתי, הוא גם אוהב מאוד את מדינת ישראל, ולכן הוא מנהיג אותה מתוך חסדים גדולים. אנו יודעים שאנו בעיצומו של תהליך אלוקי המקדם וגואל את עם ישראל מתוך אהבה רבה. כולנו תפילה שנשוב לגוש קטיף ושייבנה בית המקדש. על אף שאנו חיים בדור האינסטנט, לא זוהי הדרך הנכונה בעבודת ה' ובציפיית הישועה. ניתן להניח שעוד יארך זמן עד שכל חלומותינו ותקוותינו יתגשמו. לפיכך, עלינו לסגל לעצמנו סבלנות, אמונה וביטחון בקב"ה, צור ישראל וגואלו. הוא גאלנו, גואלנו ויגאלנו, והוא אוהב אותנו ובעזרתו תמיד יהיה טוב לנו ולכלל ישראל.

— בשולי השיחה —

"אֵלֵי חַי יִפְתַּח אוֹצְרוֹת שָׁמַיִם"

חלפה כבר מחצית חודש כסלו ועדיין לא זכינו למנת גשמים נאותה. הראו לי הבוקר תלמידים שהרבנות הראשית קראה להוסיף בתפילה את תחינת **"וְעֲנֵנוּ בְּזֶרַע עוֹלָם"**. בני ספרד אומרים את הנוסח של **"ברך עלינו"** הכולל את הבקשות שבתחינה זו.

כעת לפי קריאת הרבנות הראשית נתחיל בעזרת ה' לבקש את בקשות נפלאות אלו בתפילת הלחש ובחזרת הש"ץ. כדאי להתבונן במילים, לחשוב ולכוון.

²¹ פרק י, הלכה ו

²² דברי הימים א, פרק כח, פסוק ט